

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen Lempäälän kunnassa

Yhteisölautakunta 15.02.2024 § 13
151/12.00.03.00/2024

Valmistelija kulttuuripäällikkö Kiti Mäkinen

Laki kuntien kulttuuri-toiminnasta 166/2019 määrittelee kunnan kulttuuripalveluiden järjestämistä. Lain 3 § mukaan kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuri-toimintaa. Tämän tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee edistää taiteen ja kulttuurin yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Näitä kunnan lakisääteisiä kulttuuripalveluita toteutetaan Lempäälässä kulttuurilähete- ja kulttuuriluotsitoiminnan avulla. Molemmat ovat valtakunnallisesti käytössä olevia toimintamalleja, jotka tutkitusti madaltavat kulttuuriin osallistumisen kynnyistä ja tekevät taiteesta ja kulttuurista saavutettavampia.

Kulttuurilähete

Kulttuurilähete on ennaltaehkäisevää, maksutonta kulttuurihyvinvoinnin palveluohjausta. Se kannustaa ja ohjaa lähetteen saaneen henkilön kulttuurin ja yhdessä tekemisen pariin. Lähetteen voi saada kunnasta riippuen esimerkiksi lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolta, neuvolasta tai lähitorin palveluohjaajalta.

On tutkittu, että jopa 20 % ikääntyneiden lääkärikäynneistä liittyy sosiaaliin syihin. Toisin sanoen viidennes terveydenhuollon palveluihin hakeutuvista ikäihmisistä ei ole näiden palveluiden tarpeessa, vaan mahdollisesti kaipaa elämänsä mielekästä sisältöä ja uutta tekemistä. Kulttuurilähetteen kustannussäästön on arvioitu olevan 2,3-kertainen siihen käytettyihin kuluihin verrattuna. Kulttuurilähetteen avulla oikeiden palveluiden piiriin ohjautuminen on siten myös talouden näkökulmasta merkittävää.

Lempäälässä kulttuurilähetetoiminta on otettu käyttöön helmikuussa 2023. Lempäälän kulttuurilähetteellä ohjataan ikäihmisiä Kulttuurikeskus PiiPoon 60+ -kulttuuri-toiminnan pariin. Lähete voidaan antaa yli 60-vuotiaalle lempääläiselle. Kulttuurilähetteen voi saada Lempäälän lähitorien palveluohjaajilta, jotka arvioivat kulttuurilähetteen tarpeen asiakaskohtaisesti. Lähetetoiminnan toteutuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kunnan, Pirhan ja Kulttuurikeskus PiiPoon välillä.

Yhtenä kulttuuripalveluiden talousarviotavoitteista vuonna 2023 oli 20 annettua lähetettä. Tavoite toteutui, mutta ei anna suoraa tietoa siitä, kuinka moni todellisuudessa hakeutui Kulttuurikeskus PiiPoon 60+ -kulttuuri-toiminnan pariin. Palveluun hakeutuneiden asiakkaiden tilastointia läheteitä vastaanottavassa päässä tulee siis vielä kehittää, jotta toiminnasta saadaan paremmin mitattavaa. Vuoden 2024 talousarviotavoitteisiin on asetettu 50 annettua lähetettä ja 15 lähetetoimintaan osallistunutta henkilöä. Kevään 2024 aikana lähetetoiminta laajennetaan erityistä tukea tarvitseviin lapsiin.

Kulttuuriluotsitoiminta

Kulttuuriluotsi on vapaaehtoinen, jota voi pyytää tueksi ja seuraksi kulttuurikohteisiin. Toiminnan tavoitteena on edistää kulttuurin ja taiteen sosiaalista ja taloudellista saavutettavuutta sekä tasavertaisia mahdollisuuksia kulttuurielämyksiin.

Lempäälässä kulttuuriluotsitoiminnan aloittamista on valmisteltu useamman vuoden ajan. Varsinaisesti kulttuuriluotsitoimintaa pilotoitiin kunnassa lokakuussa 2023, jolloin kulttuuriluotsi lähti luotsattavan seuraksi Pyhän Birgitan kirkossa järjestettyyn konserttiin. Vuoden 2024 talousarviotavoitteeksi on asetettu viisi luotsausta.

Lempäälässä vapaaehtoiseksi kulttuuriluotsiksi on tällä hetkellä ilmoittautunut kolme henkilöä. Jatkossa tavoitteena on tiivistää kunnassa toimivien liikunnan vertaisohjaajien ja kulttuuriluotsien välistä yhteistyötä resurssien ja toimivien käytäntöjen jakamiseksi.

Kulttuurilähete- ja -luotsitoiminnan vaikutus kunnan valtionosuuksiin (TEAvisari ja HYTE-kerroin)

TEAvisari (TEA = terveydenedistämisasiivisyys) kuvaa kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämisyssä. Palvelu tukee kuntien ja alueiden terveydenedistämistyön suunnittelua ja johtamista. Kulttuurin TEAvisari kertoo kuntien terveydenedistämisasiivisyudesta kulttuuripalveluiden näkökulmasta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Lisäosan eli HYTE-kertoimen suuruus määräytyy 1) toimintaa kuvaavien prosessi-indikaattoreiden ja 2) tuloksia kuvaavien tulosindikaattorien perusteella. Prosessi-indikaattorit mittaavat nykytilannetta ja tulosindikaattorit muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä.

Kulttuurille on määritelty yksi prosessi-indikaattori, joka kuvaa kunnan kulttuuriin osallistumisen kynnyksen madaltamista. Tämä indikaattori kertoo, onko kunnalla käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa. Tällaista toimintaa on esimerkiksi kulttuuriluotsi tai -kaveritoiminta. Tieto kuntien nykytilanteesta kerätään joka toinen vuosi toteutettavan kulttuurin TEAvisari -kyselyn avulla.

Vielä vuonna 2021 Lempäälä jäi kulttuurin TEAvisari -kyselyssä pisteittä kysymyksessä *Onko kunnalla käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa (esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoimintaa)?*. Vuoden 2023 kyselyyn mennessä kulttuurilähete- ja -luotsitoimintaa oli ehditty ottaa kunnassa käyttöön, minkä ansiosta saimme TEAvisari -kyselyssä tämän aihepiirin kohdalta täydet 100 pistettä. Nämä pisteet huomioidaan laskettaessa kunnalle kuuluvaa valtionosuussummaa. Tiivistäen voidaankin sanoa, että toteuttaessaan kulttuurilähete- ja -luotsitoimintaa Lempäälässä kunta nauttii suurempaa valtionosuutta.

Toimivalta: Lempäälän kunnan hallintosäännön 5 luvun Toimielinten tehtävät ja toimivallan jako, 5 § Yhteisölautakunnan tehtävät ja toimivalta, kohta 4. vastaa kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaisista kunnan tehtävistä, mukaan yhteisölautakunta on toimivaltainen päättämään asiasta.

Lisätietoja: yhteisöjohtaja Kati Hämäläinen-Myllymäki, p. 040 133 7390

Esittelijä	Yhteisöjohtaja
Päätösehdotus	Yhteisölautakunta päättää hyväksyä esityksen kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi Lempäälän kunnassa kulttuurilähet- ja kulttuuriluotsitoiminnan avulla.
Päätös	Yhteisölautakunta päätti hyväksyä päätösehdotuksen yksimielisesti.

Merkittiin pöytäkirjaan, että kulttuuripäällikkö Kiti Mäkinen oli asiantuntijana läsnä pykälän käsittelyn ajan klo 18:42-19:01.